

אומר וכו'

פרשת כי תשא תעזר

כ"ט

1) כ' הירג

V. 18-19. This symbolic nature of the priesthood is bestowed

on the whole of the rest of their bodies by being clothed in the priestly garments (see Ch. XXVIII). Only their hands and feet — the principal means of their doings and endeavours — remain unclothed. For these, comes the washing out of the basin, literally: "overthrowing the hands and feet" with water out of the כיור (רחץ, related to רעץ, as has already been remarked, really means "to overthrow"). That this washing was not to be taken in the concrete meaning of cleanliness, is clear from all the conditions which are associated with this command. So, for instance, it was only effective if the washing was done שרת בכלי שרת and בפנים but if קדש בכלי שרת בחוץ או בכלי חוץ בפנים, או שטבל במי מערה ועבד, עבודתו פטולה (Zebachim 20b) (it had to be done with a vessel that belonged to the Sanctuary and was national property, and had to be done within the precincts of the Sanctuary, but if he used a "holy vessel" and washed outside the gates of the Sanctuary, or if he washed inside, but used an ordinary vessel, or if he dipped completely in a Mikva, and then performed his priestly function, the function so performed was invalid and had to be repeated. I.L.). Or this condition, שרידה היסח הדעת פוטיק בקידוש (Zebachim 20b) (it had to be done with a vessel that belonged to the Sanctuary and was national property, and had to be done within the precincts of the Sanctuary, but if he used a "holy vessel" and washed outside the gates of the Sanctuary, or if he washed inside, but used an ordinary vessel, or if he dipped completely in a Mikva, and then performed his priestly function, the function so performed was invalid and had to be repeated. I.L.). Or this condition, שרידה היסח הדעת פוטיק בקידוש (Zebachim 20b) (it had to be done with a vessel that belonged to the Sanctuary and was national property, and had to be done within the precincts of the Sanctuary, but if he used a "holy vessel" and washed outside the gates of the Sanctuary, or if he washed inside, but used an ordinary vessel, or if he dipped completely in a Mikva, and then performed his priestly function, the function so performed was invalid and had to be repeated. I.L.).

2) שרת רשע

1) ואת השאל מאי שנא תפילת השחר מתפילת מנחה וערבית. מש לומר לפני שבשחר אנו נעשים ככריה חדשה דכתיב (איכה ג. כג) חדשים לבקרים רבה אמנתך וכמו שבא להם זיל במדרש (איכ"ג ג. ח). וצריכין אנו להודות לו יתברך על שכראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. והפיכך אנו צריכין להחזיר בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. ומשכשך ידיו בתוך הכלי בין בשחר בין בשעת אכילה שפיר דמי. מדאמרין בכיור (שמות ל. יט) ורחצו אהרן ובניו ממנו, ולא בתוכו ונחיים כא. א. שמע מינה הכא הוא דכתיב ממנו הא בעלמא אפילו בתוכו שפיר דמי. וכן נמי להטביל ידיו בנהר שפיר דמי. וכאן וכאן מברך על נטילה ידים וכמו שכתבתי למעלה (ס"י קצ).

11) The dawn of a fresh day, or even in the middle of the same day if one's attention had been withdrawn from the service in the Sanctuary, necessitated a repetition of the washing (ibid.) etc. etc. But it is equally clear from these conditions that this symbolic washing is also not to be taken as having the same meaning as symbolic טבילה, the complete immersion in natural water, which symbolises the merely negative idea of getting back to a state of mind which one can not be in when one is in a state of טומאה. In complete contrast to טבילה, here it is essential that the water must be in a כלי, and that the כלי must be a כלי שרת, so that, like everything which is accepted in a כלי שרת, the water becomes קדוש, and again like everything that is accepted by a כלי שרת becomes פסול בינה (is unfit to be used if it is not freshly put into the כלי on the day that it is used. I.L.). The כיור itself is not essential, any other כלי שרת would do, the water is to be made into an element of the Sanctuary, and not בו, in it, but ממנו, from it, the element of the Sanctuary is to be made to flow over the hands and feet, and clothe them — as the garments of the Sanctuary do to the rest of the body — with the element of

the Sanctuary. (functioning without washing the hands and feet) is, accordingly, exactly the same as functioning בגדים (without all the priestly garments). (Zebachim 19b. See notes on XXVIII, 42 and 43).

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטה ושחלת וחלבנה סמים ולבנה וזהו בר כבוד יהוה (ל. לד)

3) כ"ט

1) פרשה זו מדברת בפיטום הקטורת שאנו אומרים אותה בכל יום בשחרית ובמנחה. ומעלת הקטורת מאלה שישל הקרבנות ויחזקו רוח המקדש לא היה חשוב וחביב לפני הקדוש ברוך הוא כמו הקטורת. וראיה לכך, שמזבח העולה, הוא המזבח שהיו מקריבים עליו קרבנות היה עומד מחוץ לאהל מועד לפני פתח אהל מועד, ומזבח הקטורת היה בפנים אהל מועד, לפני ארון הקודש, מפני שהיה חשוב מאוד לפני הקדוש ברוך הוא.

והטעם שחביבה הקטורת יותר מכל הקרבנות. לפי שכל הקרבנות שהם חטאת, עולה, אשם, שלמים, מנחה, נאשם על אלו וכו' (שלי כ. ט) היתה באה על שום חטא אלא לשמחה, כפי שנאמר בכתוב (משלי כ. ט): "שמן וקטורת ישמח לב", היינו שמן המנורה והקטורת משמחים הלב, שנעשו לשם שמחה. וכן היו קטורת זו בזו. שבשעה שהיו מדליקים את המנורה היו מקטירים את הקטורת, כמו שנאמר בפסוק: "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה". ולכן היתה חשובה מאוד לפני הקדוש

11)

1 וכיון שחשובה כל כך מעלת הקטורת, ישתדל אדם לומר פרשה זו בכל יום בבקר ובערב. ואמר רבי שמעון בר יוחאי, אילו ידעו הבריות כמה גדולה מעלת פטום הקטורת לפני הקדוש ברוך הוא, היו לוקחים כל תיבה ותיבה של פטום הקטורת ומעטרים אותה ושמים אותה על הראש כעטרת של זהב. וכל האומר כל יום פטום הקטורת בשחרית ובערבית בנחת תיבה בתיבה, שלא מדלג אפילו תיבה אחת, ומבין את מה שמוציא מפיו, ינצל מכל מיני מאורעות רעים ומרהורים רעים וממיתה רעה, ויהיה מובטח כל אותו יום שלא יגיע לו שום נזק וינצל מעונשי הגיהנם, ויהיה לו חלק בחיי העולם הבא (מעם ליעז).

6 ומסופר בזהר הקדוש (פרשת וירא): מעשה בחכם אחד ושמו רב אחא, שהלך לעיר אחת שנקראה טרשא ונתארח אצל בעל בית אחד. ובעיר זו פשטה מגפה קשה שבעה ימים רצופים. כשראו בני העיר את רב אחא כשהוא בא. אמרו זה לזה: נלך אצל החכם הזה שבא מחוץ לעיר ונראה אם יש לו תקנה לצרה זו. הלכו אצלו ואמרו לו: דע רבינו שיש בעיר מגפה שבעה ימים והיא הולכת ומתגברת, שמא יעשה רבינו שום עצה לפורענות זו. אמר להם: נלך לבית הכנסת ונתפלל לפני השם יתברך שיעצור את המגפה.

ל8 בעודם הולכים לבית הכנסת, הלכו ובאו אנשים וסיפרו שהמגפה הולכת ומתגברת, ופלוני ופלוני מתו ופלוני ופלוני גוססים. אמר להם רב אחא: כיון שהפורענות קשה והזמן דוחק, לא נלך להתפלל, אלא תעשו כפי שאני אצוה אתכם. בחרו מביניכם ארבעים אנשים מן המובחרים שבכם, שאתם מכירים בהם שהם יראי שמים ואני ביניהם, ונלך לארבע רוחות העיר, עשרה אנשים לכל צד, ותאמרו מלב ונפש פטום הקטורת ופרשת הקרבנות, ובעזרת ה' תעצר המגפה.

21 ואמנם הם הלכו ועשו כן בארבע רוחות העיר, עשרה אנשים לכל צד, ואמרו פטום הקטורת שלש פעמים. ואחרי שעשו כן אמר להם רב אחא: תבדילו כמה אנשים מביניכם וילכו לבתים ששם שוכבים חולים וגם שם יאמרו, וכשיגמרו, יאמרו שלש פעמים שלשה פסוקים אלו והם: "ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף. ויקח אהרן כאשר דיבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטורת וכפר על העם. ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה". והם הלכו ועשו כדבריו, ובטלה המגפה באותו מקום ואף נתרפאו

26 אותם שהיו קרובים למיתה, ואז שמעו בת קול האומרת למזיקים כדברים האלה: העצרו למעלה ואל תרדו למטה לעשות שום נזק בעיר הזאת, לפי שדין של מעלה אינו שולט בעיר הזאת כיון שהם ראויים שיבטל.

31 ואחרי כל זה נרדם רב אחא מרוב חולשה, ושמע שאומרים לו בחלומו: כשם שביטלת מן העיר את המגפה, כן תעשה להחזירם בתשובה, שזה בלי זה אינו מועיל כלום, שבהיותם אנשים רעים נגזרה עליהם גזירת המגפה. הלך רב אחא וסיפר הדברים לאנשי העיר והחזיר את כל אנשי העיר בתשובה שלמה, ואז שינה רב אחא שם העיר שהיתה נקראת "טרשא" וקרא לה "מתה מחסיא", היינו עיר הרחמים, שריחם הקדוש ברוך הוא על העיר הזאת וביטל ממנה הגזירה הרעה. והטעם ששינה שם העיר, כדי שהאנשים יזכרו כל שעה את אותה גזירה רעה שנגזרה עליהם על מעשיהם הרעים, ולא יחזרו לכסלה עוד (מעם ליעז).

ובמתוך מלה כמלה ובכוונת הלב, ומנהג הארץ
 ז"ל וקדושי עליון⁴⁵ למנות באצבעות כשאומרים
 י"א סממני הקטורת, בכדי שלא יטעה ויהיה
 אחת מהן וחייב וכו', ועוד כ"כ⁴⁶ המנין מן
 על חשיבות ומעלה, ועוד כ"כ⁴⁷ לצד יקר הפאן
 המצוה הזאת נצרך עם שיח שפחותינו אין
 תנועה של מעשה ואז יצטרפו הדיבור והמעשה
 כאילו הקטרנו ממש.

וענין גדול ונשגב לקרות מעשה הקטורת
 כתוב בכתב אשורית⁴⁸ על קלף כשר, ומלך
 בסדר היום וכלשונו (בקצרה) "הקטורת"
 גדול לבטל כל נגע ופגע רע ולשבר הקל
 ולמנוע יצה"ר, ובדבר נקל יכול אדם ל
 מכמה עניינים גדולים, ויהיה קורא אותו בכל
 ובדעת שלימה, והחושש עליו ועל נפשו
 להשתדל בכל עוז בענין הזה, ולכתוב כל

פסוק
 תשאל
 א"ל

העלבים והתעלבים ויחזקו קודם לכן
 הקטורת ויטהו פטוהי הקטורת יצא סממני
 בטויע (סימן א' סעי' ט'), ומקור אמירתו בזה"ק
 (פ' ויקהל ר"ט): כדי לאעברא זוהמא מעלמא
 קודם התפילה, וכן לאחר התפילה בזה"ק (פ'
 פנחס רכ"ד) "בתר עלותא דאיהו"⁴¹ כקרבנא,
 ומבטל מותנא מביחא", ועוד שם ובכתבי וסידורי
 האר"י ז"ל מאריכים בחשיבות הקטורת לפני
 ואחרי התפילה וגם שוב⁴² במנחה קודם התפילה,
 שהנהוג⁴³ מביא בכך ברכה והצלחה במעשי
 ידיו וזוכה להרווחת מזונותיו ומסייעו לחזור
 בתשובה וניצול מכל פגעים רעים והרהור רע
 ודין רע ומדבר ומגהינום ולא יוזק כל היום ויש
 לו חלק בזה ובבא.

וכונה"ק (ויקהל, שם) "א"ר שמעון אי בני
 נשא הוי ידעי כמה עילאה עובדא דקטורת קמי
 קוב"ה, הוי נטלי כל מלה מגיה והוי סלקי לה
 עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא", ואכן אין
 תועלתה מצויה⁴⁴ אלא כשאומרה בדקדוק גדול

מכאן

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת (ה"א כ"י)
 הלשון "לעשות" אינו מובן ענינו, וכן בפרשה ואתחנן בדברות האחרונות,
 על כן צוה ה' אלהיד לעשות את השבת, ומצינו בענין שבת לשון זכירה,
 זכור את יום השבת (פ' יתרו) אן לשון שמירה, כאן בפרשה, ובפרשה
 ואתחנן, שמור את יום השבת, וכן לשון כיבוד, וכבודו מעשות דרכך
 (ישעיה, ג"ח י"ג), וכן לשון עונג (ישעיה, שם) וקראת לשבת עונג, וכל
 אלה הלשונות מובנים בענינם ובתכונתם, אבל לשון "לעשות את השבת"
 אינו מבורר.

וצמם אפשר לומר, כי הלשון לעשות כולל גם זכירה ואמירה בפה
 תנ"ש בתלמוד יומא (ל"ט) על הפסוק בר"פ אחרי (ט"ז ט') הקריב
 אהרן את השעיר אשר עליה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת, דהקונה במלת
 "ועשהו" שיקרא עליו שם בפה לומר "זה לחטאת", כלומר, כיני אונט
 לחטאת, והלשון ועשהו יתבאר כמו כי בית יעשה לך ה' (שמואל ב' ד'
 י"א) שענינו יכין. ובתנ"ח בפ' אחרי שם הבאנו מה שהכריח לחז"ל לפרש
 כן, ולהלן במקומו בפ' אחרי נביא דוגמאות לזה שבמלת הפעל עשה
 נכלל גם תוספת אמירה לתוצאת הפעל.

בהנה אפשר לומר, דגם כאן הכונה בלשון לעשות את השבת להזכירו
 ולקרוא לו בשמו, ומעין הלשון זכור את יום השבת לקדשו, זכרוה על היין,
 וכן בתפלה.

וגם אפשר לפרש, משום שכל דבר שצריך לזכרו או לשמרו אי אפשר
 למלא חובת הדבר, חובת הזכירה או השמירה, בפעולה שלילית, כלומר
 בתכונת שב ואל תעשה, אך בפעולה חיובית, במעשה בפרעל ב"קום ועשה",
 וטעם הדבר, משום דבשב ואל תעשה אין היכו ניכר במעשה הדבר שצריך
 לעשות.

וכן כאן בשביתת שבת, אם השביתה היא בשב ואל תעשה, במניעת
 כל מעשה, אין היכר נראה בסבת השביתה, יען כי אפשר, ששובת הוא
 משום שאין לו מה לעשות, וכמו שאמרו כהאי גונא בפסחים (ג"ה א') לענין
 אחר, "יאמרו מלאכה הוא דלית לי", או "כמה בטלני איכא בשוקא", ולא כן
 במעשה בפועל או ההיכר ניכר וכולט, כי לתכלית ידוע הוא עושה מה
 שעושה, ועוד נבאר מזה אי"ה בפרשה ואתחנן בפסוק וזכרת כי עבד
 היית בארץ מצרים על כן צוה ה' לעשות את השבת (ה' ט"ו) וראוים
 הדברים להצטרף לכאן.

ועל דרך זה יתבאר לשון הכתוב במשלי (כ' י"א) גם במעלליו יתנכר
 נער אם זך ואם ישר פעלו, כלומר, דוקא פעלו, בחיוב מעשה, או יהי
 ניכר, אבל לא די אם הוא רק סוד מרע, שאז אין היכר התלטי, כמבואר.
 ולכן אמר הכתוב כאן, ושמרו בני ישראל לעשות את השבת, כלומר,
 כי שמירת השבת צריכה להיות במעשה חיובית, ובוזה תהי השביתה ניכרת
 ע"ה"א לשם שבת, ופרטי המעשה נתבארו בגמרא שבת (ק"ד א') בפה

מכבודו (את השבת) בכסות נקיה ובבגדים נאים, ועוד שם (ק"ח ב') במה מענגו - בדגים גדולים - וכדומה, וכמה מחז"ל טרחו בעצמם בהכנה לשבת, ויתבאר הלשון "לעשות" הוא כמו הלשון דכתיב באברהם וימהר לעשות אותו (פ' וירא, י"ח ז'), שבאורו, לעבוד בו ולהכינו. וקרוב לומר כי אל זה כיון גם הפייטן בזמירות לליל שבת, כל זרע יעקב יכבדוהו (לשבת) כל עדת ישראל יעשו אותו, כלומר יקדשוהו גם בכבוד גם במעשה.

① שמ

וכן כונת מאמרם בשבת שם, המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, וכונת הלשון המענג בפועל ובחיוב, ובוה מראה כבוד ניכר לשבת.

והנה בכל הימים כתוב "ויהי ערב ויהי בוקר", ואילו בשבת לא כתוב בה "ערב" כלל, אלא "וביום השביעי שבת וינפש", לרמז שכל השבת כולה היא בגדר יום.

ובאמת בכמה וכמה מקומות מצינו שהשבת נקראת "יום": "זכור את יום השבת לקדשו", "כל העושה מלאכה ביום השבת" ועוד. כי באמת השבת כולה היא אור יום ואספקלריא המאירה מתחילתה ועד סופה. נתבונן, אפוא, מה עניינו של אור זה הטמון ביום השבת.

②

תפארת
שבת

וגמרו חז"ל (ב"מ פ"ג הל"א) "תעשר חצק ויהי לילה" זה הינוולם הזה ועדומה ללילה", היינו שעצם מהות העולם הזה הוא חושך והסתר אשר אופף ומכסה על הקדושה ועל האמת.

משל לאחד שרואה טלפון אלחוטי. והוא שואל איך עובר הקול אל המכשיר, ועונים לו כי "גלי קול" עוברים באויר אל הטלפון. והנה נפשו חשקה לחקור ולברר האם באמת יש גלים כאלו, ואם יש, מהי מהותם ותוכנם.

מה הוא עושה? מביא כל מיני מכשירים מתוחכמים שהוא מכיר, שבכוחם לגלות דברים רחוקים ודברים נעלמים. מביא מיקרוסקופ מאוד משוכלל, שבכוחו לגלות אף חיידקים קטנים ביותר, ומסתכל, ולא מוצא "גלים". מביא טלסקופ שבכוחו לראות אף כוכבים הכי רחוקים, מסתכל ומחפש, ולא מוצא "גלים". מביא רשת, עם חורים קטנים ביותר שיכולה לקלוט אף ביצי רחשים קטנים ביותר, ולא מוצא "גלים", ואף מביא פנס בעל אור חזק במיוחד, ומחפש תחת השולחן ומעל השולחן, בחורים ובסדקים, ולא מוצא "גלים", וכן עוד כלים שונים ומשונים, עד שפולט ואומר: 'כל המדענים המודרניים - שקרנים וזיפנים, הנה חפשתי בכל הכלים הכי מתוחכמים ולא מצאתי אף "גל קול" אחד!'

אומר לו חברו: 'ידיד, אפילו אם תקח רשת עם חורים עוד יותר קטנים, לא תגלה את מבוקשך, אם לא תשתמש במכשיר המיוחד לגלות את מה שאתה מחפש.'

כן הוא הדבר בענין האמונה במציאות ה'. נכנס הפרופסור המלומד למעבדה ומחפש את האלקים. הוא מרכיב משקפיים, ולא רואה את אלקים, מסתכל בטלסקופ ובמיקרוסקופ - ועדיין לא מוצא, גם לא בקולט גלים ולא ברשת דגים. עולה לירח ויורד לנככי תהום, ולא מוצא את האלקים, ואז "אמר נבל בלבו אין אלקים". אף אתה אמור לו: 'מה לך לחפש רחוק, הנה הוא עומד לפניך, מלא כל הארץ כבודו, רק השתמש בכלים שמגלים את כבודו!'

ומה הם הכלים? שכל בריא, ישרות, מודה על האמת, טהרת המידות, ואז תראה אותו עומד לפניך, וחובק ומקיף את כל העולם - וגם אותך וכל מהותך.

נמצא שהעולם הזה, דוקא בגלל כל כליו המתוחכמים, הטלסקופ והמיקרוסקופ וכד' המרגילים את האדם לחפש רק בעזרתם, הוא החושך המכסה על השי"ת ומסתירו מעיני כל.

כל זה על סמך שבת קודש. בשבת נשחיתו חלקי לבית ומבטל האהב עץ או אבן - הוא רואה אלוקות! הוא שואל את עצמו: מי ברא אלה? ומגיע למסקנה הברורה כי יש בורא ומנהיג לבירה, שומע את השירה של העולם ומלואו לבוראם ושר יחד אתם.

והגנו מקיים לה' לראות מהרה בתפארת עזו.

כפי השכינה. ואו נעשה המצב בעולם התחתון למור מאד. כי מצד א' ס' רבוא גברים נהפכו ביום א' למלאכי מרום ומקדימים. נעשה לנשמע, ומצד השני ע' אומות וזלכים אחרי ההבל להשתחות למעשי ידיהם, ואומרים לאל, שהופיע עליהם, בתורתו, אין אנו יכולים להגור מן התאות הנמכות: גולה, גבבה, רציחה וניאוף, - אור חושך משמשים בעוה"ז בערבוביא. או בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא - רש"י - לא רק לביי להסיתם לאותו מעשה, אלא גם בתור קטרוג, שא"א לעולם להשאר במצב כזה של ערבוביא, ואם א"א הגה להעלות את אר"ה למדרגת ישראל ע"י קריעת י"ס ומעמד הר סיני, הלא מן ההכרח להוריד את ישראל לכה"ס ממדרגת מלאכים; ונתנו לו לשטן רשות להחטיא את ישראל, נמצא שלא ביי עשו את העגל, אך הערב רב" או יותר נכון עמי הארצות, שמהם באו ונספחו על ביי, - הירידה המוסרית של אר"ה, שלא שמעו את "קול ה' בהדר" ולא ראו את ההרים רוקדים כאילים, גבעות כבני צאן, ולא הוציאו את המסקנות הראויות מקי"ס ומעמד הר סיני, - היא שגרמה שהסכימו בשמים להוריד מעט את העם הנבחר ממדרגתו הנשגבה, שיהא מנהיג לפי הדור", ומ"השותפות" הזאת, שיש ללנו עם אר"ה בתיקון העולם, אנו טובלים בכל משך ימי גלותנו, שהי תקופות כאלו, שביי עבדו את ה' בכל לבבם, ומצדם הי' ראויים לגאולה, אלא שהגאולה האחרונה קשורה בתיקון העולם, והשותפים שלנו... אינם מוכנים עוד.

9) אר"ה יסוד

1 | כי בשש משה. לשון איחור. רש"י. ולו הי' משה בא בו ביום, לא הי' ישראל עושים את העגל ולא היו נופלים ממדרגתם הנעלה, מדרגת מלאכי עליון (אני אמרתי - בשעת מ"ת - אלהים אתם ובני עליון כלכם - ע"ז ה'), ומחשבה נוגה מנקרת במח, למה עשה ה' ככה לעם סגולתו? למה אמר למשה: לך רד כי שחת עמך רק אחר המעשה, ולא הקדים לצות עליו לרדת טרם שעשו את העגל? או למה לא גער בשטן, שלא יערבב את העולם ושלא יסית את ביי לאמר "מת משה"? ולמה לא הכריזו בשמים, הזהרו בישראל ותורתו שקבל, כדרך שהכריזו, הזהרו בר' מאיר - בר' ועקיבא ותורתו (קידושין פ"א)? וכבר אמר ריב"ל, לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה (ע"ז ד'), ופירש"י, גורת מלך היתה, ונתנו לישראל לחטא, כדי שיוכו בעלי תשובה! אבל א"ל טעם ב' לגורת מלך זה, היינו שביי בשעת קבלת התורה תקנו את חטא אדה"ב אבל התיקון הזה היה חלקי ולא תיקון עולמי המקווה, כי לא נמשכו אר"ה אחרי ביי לקבל גם עליהם עול מלכות שמים, ואחד היה - יתרו - גר צדק, שבא אל המדבר, ופרסמו הכתוב, ושאר האומות נבהלו, רגזו, אחזתם חיל ורעדה מפני הדר גאון ה' אבל את תורתו לא קבלו, ולא בא אף א' מהם להסתופף בצל

10) הדרגה והגיון

1 | [רסא] ויאמר להם כה אמר ה' אל"הי ישראל שימו איש הרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו, (א) עיין נבוא ס"ו ע"ב: שאלה אשה חכמה את ר' אליעזר, מאחר שמעשה העגל שוין מסני מה אין מיתחן שוה, אמר לה אין חכמה לאשה אלא בסלך, וכן הוא אומר (שמות ד"ה) וכל אשה חכמת לב ביד"י טוה, והמאמר הזה נפלא מאד, דאם לא רצה ר"א להשיב להאשה השואלת הי' לו לשתוק ולא להשיב כלל, או להשיב שאין רצונו להשיב, כאשר כן מצוה הנימוס, ולא להשיב בדרך היתול ובדברי חידודים שאין חכמה לאשה אלא בסלך, מה שאינו כלל מגדר הנימוס, וגם אם כבר השיב שאין חכמה לאשה אלא בסלך, מה זה הוסיף עוד להביא ראי' מהקרא דוכל אשה חכמת לב ביד"י טוה?

2 | ונראה לי בזה השערה נאותה ורעיון נכבד, שבדברי ר"א נכללה באמת תשובה על השאלה ששאלה אותו האשה הזאת, ורק שר"א לא רצה מאיוהו טעם להשיב לה בפירוש, וע"כ שוכל דבריו והשיב לה בדרך רמז, כאשר כו' הי' לפעמים דרך החכמים לדבר בלשון ערומים, והוא הוא הנקרא

5

סדר הדריש מאמר רסא הדעיין

1 | לשון חכמה שדמי הש"י משתמשים בו, כדאיא בעינבין נ"ל ע"כ. ר"י אבהו היה משתגי בל"ש חכמה, ועיקר התשובה של ר"א ה' מהכתוב וכל אשה חכמת ל' ביד' ט', אשר בו מרומז מענה על השאלה הזאת, ורק כיון שזה דרכן ל' נשים 'עוסק בפל', והכתוב גם הוא ודבר ממלאכת הסו"י הרגילה בשים, אמר זה בלשון חכמה אין חכמה לאיה אלא בפל', כלומר בהפל' שז"א עוסק. בו חוכל' לצמוא פתרון על שאלתו, ומה היא הפתרון: נ"ל אשה חכמת לב ביד' סו"י.

2 | (ג) ד"ה כמה מדרגות יש בעושי מצוה. יש עושה מצוה א"ל עושה אותה רק מסאת ההירח שכן נצטוה, בלי שום רגז אהבה וחיבה והמצוה, שז"א ע"ו למעמק וכמשא עליו תכבד, כי ק"א. סברא. שמצוה לא ליהנות ניתנו להיות קיום הנאה אלא לעול על צדאיהם ניונ' (ר"ה כ"ח). נש ענשה מצוה נאמרה ונחמה בחשק ובזריזות, ויש עוד מדרגה נבונה מזו שעושה המצוה: ה'ת' ה'ב'ת' ובחשק נמר' ושמח בעושהו כל' כל ה'ת' בני המצוה ק"ה אצורד מאד וכל חסיון לא ישו"י בה, וע"ד שאמר הכתוב (תהלים ל"ט קס"ב) שש אנכי על אמתך כמוצא שלל רב, והנה החילוק ביניהם כ' הוא: משעושה מצוה רק ע"צ ההכרח ורא עליו למשא: הנה יעשה אותה בכבדו ובצללותיו, ואי מצ' למסטר נמשי' שיעשה המצוה ע"י אחר הוא יצאדי חובת המצוה, בודאי יעשה וישבע רצון שנפטר מעמל וטרח, אמנם מי שעושה מצוה באהבה ובחב' ומכש"כ מי שתגיע למדרגה זאת שפיה מצוה בהתלהבות יתירה ובחוק נמר' הוא ישמח עליו נ"ל ויש"י אם י"י בכחו לקיים בעצמו המצוה ויקיים, מצוה

3 | בו יותר מבשליח, וכאשר י' מצאנו לחז"ל שטרחו בעצמם בעשיית המצוה, אף שהי' ביכלתו לקיים הצוה ע"י אחרים, וכמו שאמר בקידושין מ"א ע"א שר' ספרא חרין ריש לכבוד שבת ורבא מלח שיבט לכבוד שבת, ועיין לעיל בפרשת יתרו כמר קנ"א מה שהבאתי בשם ש"ת חות יאיר סי' ר"ה, שכמה ודולים העסקו בעצמם בעשיית המצוה וכמו שהביא מהר"ל שמצא או מהר"ם יו"י עוסק בעצמו בעשיית סוכה, וכן הרא"ש ה"י עוסק בלישת המצוה, וזה משום שכ"כ ה"י המצוה חביבות אילן, עד שמצאו הנודע לעושי מצוה אינו שה בכל', ולא ה"י השכר של עשה מצוה ע"צ

4 | ההכרח, בכבדו ובצללותיו כהרי השכר של עושה מצוה: חשק ובזריזות, ולא זה והרי השכר הנשנה במצוה בהתלהבות יתירה ובהרגשות עצומה, כי את זה לעומי זה ישל' אלהים, ואולי יש להמליץ ע"ו מאמר הכתוב

5 | (ד) רבמו שיש מדרגות שונות בעשיית מצוה. כן יש גם מדרגות שונות בעשיית עבירה. יש עבשה עבבה, אבל עושה אותה לחיבתו ע"צ עור משתעשע בעשיית עבירה ושמח בעשותו הרע, והחילוק יכלת להחביר כמו בפעמי מצוה: כי מי שעושה עבירה אך לחיבתו, מבלתי יכלת להחביר עליו, הוא עושה אותה בכבדות ובצללותים, כי כאמת אינו רוצה בעשיית, לדחות הדבר ולאחר עשיית העבירה, והוא דוחה אותה. אבל מי שעושה עבירה להכעיס, ומכש"כ מי שעושה אותה בשמחה ומוצא קורת רוח בעשייתה, הוא עושה אותה בזריזות ובחשק, וכמו שבארנו המורשים מאמר הכתוב (דברים כ"ח מ"ז): תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, כי כל התלאות המוכרות בפרשת התוכחה השיגה אותך, מסאת אשר לא עבדת את ה', ולא לבד שלא עבדת אותו, כי עוד עשית זאת, כלומר שלא עבדת אותו, בשמחה ובטוב לבב, לא בכבדות ובצללותים, כאדם העושה ע"צ ההכרח, רק בשמחה ובטוב לבב, כי שבעת רצון מזה והי' לך לשעשועים. -- והנה כמו ששכר עושה מצוה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעונש המעורר לעושה עבירה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה לחיבתו כהרי העונש המגיע לעושה עבירה להכעיס, ולא זה והה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה בשמחה ומחוך הענוג והדוח, כי גם בהעבירה את זה לעומת זה ישלם האלהים, וכמעשה העבירה ו' אופן ע"י ש"ת ה' כן גם עושה, ובזכרונ' שראיתי בערות דבש שביאר מאמר חז"ל (מגילה י"ב ע"א): מפני מ' נחתיבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כל'י וכו', מפני שנהנו מסעודתו של אשורוש, כי לכן ה"י מגיע להם עונש רב כ"כ, מפני שלא לבד שחטאו שאכלו מסעודתו של אשורוש והתנאלו בפת בוג, רק גם, ג'ה'נ'ו" מסעודתו, כלומר לשעשו העבירה לא ע"צ ההכרח, כאדם העושה דבר נגד רצונו והוא לו למורת רוח, רק ג'ה'נ'ו מסעודתו, עשו אותה בהנאה פנימית, בשמחת ושביעת רצון, וזה ה"י עון מל"י, והדברים מתאימים לעינינו.

סדר הדריש מאמר רסא הדעיין שמה

1 | (תהלים ס"ב י"ט): ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו - כי השי' ישלם לאיש כמעשהו, כלומר לפי אופן עשייתו את המצוה, אם עשאה בזריזות או בעצלתיים, בהתלהבות או בכבדות, וכאשר אמרנו.

2 | (ג) רבמו שיש מדרגות שונות בעשיית מצוה. כן יש גם מדרגות שונות בעשיית עבירה. יש עבשה עבבה, אבל עושה אותה לחיבתו ע"צ עור משתעשע בעשיית עבירה ושמח בעשותו הרע, והחילוק יכלת להחביר כמו בפעמי מצוה: כי מי שעושה עבירה אך לחיבתו, מבלתי יכלת להחביר עליו, הוא עושה אותה בכבדות ובצללותים, כי כאמת אינו רוצה בעשיית, לדחות הדבר ולאחר עשיית העבירה, והוא דוחה אותה. אבל מי שעושה עבירה להכעיס, ומכש"כ מי שעושה אותה בשמחה ומוצא קורת רוח בעשייתה, הוא עושה אותה בזריזות ובחשק, וכמו שבארנו המורשים מאמר הכתוב (דברים כ"ח מ"ז): תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, כי כל התלאות המוכרות בפרשת התוכחה השיגה אותך, מסאת אשר לא עבדת את ה', ולא לבד שלא עבדת אותו, כי עוד עשית זאת, כלומר שלא עבדת אותו, בשמחה ובטוב לבב, לא בכבדות ובצללותים, כאדם העושה ע"צ ההכרח, רק בשמחה ובטוב לבב, כי שבעת רצון מזה והי' לך לשעשועים. -- והנה כמו ששכר עושה מצוה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעונש המעורר לעושה עבירה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה לחיבתו כהרי העונש המגיע לעושה עבירה להכעיס, ולא זה והה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה בשמחה ומחוך הענוג והדוח, כי גם בהעבירה את זה לעומת זה ישלם האלהים, וכמעשה העבירה ו' אופן ע"י ש"ת ה' כן גם עושה, ובזכרונ' שראיתי בערות דבש שביאר מאמר חז"ל (מגילה י"ב ע"א): מפני מ' נחתיבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כל'י וכו', מפני שנהנו מסעודתו של אשורוש, כי לכן ה"י מגיע להם עונש רב כ"כ, מפני שלא לבד שחטאו שאכלו מסעודתו של אשורוש והתנאלו בפת בוג, רק גם, ג'ה'נ'ו" מסעודתו, כלומר לשעשו העבירה לא ע"צ ההכרח, כאדם העושה דבר נגד רצונו והוא לו למורת רוח, רק ג'ה'נ'ו מסעודתו, עשו אותה בהנאה פנימית, בשמחת ושביעת רצון, וזה ה"י עון מל"י, והדברים מתאימים לעינינו.

3 | (ד) רבמו שיש מדרגות שונות בעשיית מצוה. כן יש גם מדרגות שונות בעשיית עבירה. יש עבשה עבבה, אבל עושה אותה לחיבתו ע"צ עור משתעשע בעשיית עבירה ושמח בעשותו הרע, והחילוק יכלת להחביר כמו בפעמי מצוה: כי מי שעושה עבירה אך לחיבתו, מבלתי יכלת להחביר עליו, הוא עושה אותה בכבדות ובצללותים, כי כאמת אינו רוצה בעשיית, לדחות הדבר ולאחר עשיית העבירה, והוא דוחה אותה. אבל מי שעושה עבירה להכעיס, ומכש"כ מי שעושה אותה בשמחה ומוצא קורת רוח בעשייתה, הוא עושה אותה בזריזות ובחשק, וכמו שבארנו המורשים מאמר הכתוב (דברים כ"ח מ"ז): תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, כי כל התלאות המוכרות בפרשת התוכחה השיגה אותך, מסאת אשר לא עבדת את ה', ולא לבד שלא עבדת אותו, כי עוד עשית זאת, כלומר שלא עבדת אותו, בשמחה ובטוב לבב, לא בכבדות ובצללותים, כאדם העושה ע"צ ההכרח, רק בשמחה ובטוב לבב, כי שבעת רצון מזה והי' לך לשעשועים. -- והנה כמו ששכר עושה מצוה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעונש המעורר לעושה עבירה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה לחיבתו כהרי העונש המגיע לעושה עבירה להכעיס, ולא זה והה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה בשמחה ומחוך הענוג והדוח, כי גם בהעבירה את זה לעומת זה ישלם האלהים, וכמעשה העבירה ו' אופן ע"י ש"ת ה' כן גם עושה, ובזכרונ' שראיתי בערות דבש שביאר מאמר חז"ל (מגילה י"ב ע"א): מפני מ' נחתיבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כל'י וכו', מפני שנהנו מסעודתו של אשורוש, כי לכן ה"י מגיע להם עונש רב כ"כ, מפני שלא לבד שחטאו שאכלו מסעודתו של אשורוש והתנאלו בפת בוג, רק גם, ג'ה'נ'ו" מסעודתו, כלומר לשעשו העבירה לא ע"צ ההכרח, כאדם העושה דבר נגד רצונו והוא לו למורת רוח, רק ג'ה'נ'ו מסעודתו, עשו אותה בהנאה פנימית, בשמחת ושביעת רצון, וזה ה"י עון מל"י, והדברים מתאימים לעינינו.

4 | (ה) רבמו שיש מדרגות שונות בעשיית מצוה. כן יש גם מדרגות שונות בעשיית עבירה. יש עבשה עבבה, אבל עושה אותה לחיבתו ע"צ עור משתעשע בעשיית עבירה ושמח בעשותו הרע, והחילוק יכלת להחביר כמו בפעמי מצוה: כי מי שעושה עבירה אך לחיבתו, מבלתי יכלת להחביר עליו, הוא עושה אותה בכבדות ובצללותים, כי כאמת אינו רוצה בעשיית, לדחות הדבר ולאחר עשיית העבירה, והוא דוחה אותה. אבל מי שעושה עבירה להכעיס, ומכש"כ מי שעושה אותה בשמחה ומוצא קורת רוח בעשייתה, הוא עושה אותה בזריזות ובחשק, וכמו שבארנו המורשים מאמר הכתוב (דברים כ"ח מ"ז): תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, כי כל התלאות המוכרות בפרשת התוכחה השיגה אותך, מסאת אשר לא עבדת את ה', ולא לבד שלא עבדת אותו, כי עוד עשית זאת, כלומר שלא עבדת אותו, בשמחה ובטוב לבב, לא בכבדות ובצללותים, כאדם העושה ע"צ ההכרח, רק בשמחה ובטוב לבב, כי שבעת רצון מזה והי' לך לשעשועים. -- והנה כמו ששכר עושה מצוה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעונש המעורר לעושה עבירה ישונה בדרך זה, כי לא ה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה לחיבתו כהרי העונש המגיע לעושה עבירה להכעיס, ולא זה והה"י הנוגש המגיע לעושה עבירה בשמחה ומחוך הענוג והדוח, כי גם בהעבירה את זה לעומת זה ישלם האלהים, וכמעשה העבירה ו' אופן ע"י ש"ת ה' כן גם עושה, ובזכרונ' שראיתי בערות דבש שביאר מאמר חז"ל (מגילה י"ב ע"א): מפני מ' נחתיבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כל'י וכו', מפני שנהנו מסעודתו של אשורוש, כי לכן ה"י מגיע להם עונש רב כ"כ, מפני שלא לבד שחטאו שאכלו מסעודתו של אשורוש והתנאלו בפת בוג, רק גם, ג'ה'נ'ו" מסעודתו, כלומר לשעשו העבירה לא ע"צ ההכרח, כאדם העושה דבר נגד רצונו והוא לו למורת רוח, רק ג'ה'נ'ו מסעודתו, עשו אותה בהנאה פנימית, בשמחת ושביעת רצון, וזה ה"י עון מל"י, והדברים מתאימים לעינינו.

(13) אלוהים כי בושש משה לרדת מן ההר קלוואר

ד) וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו קום עשה לנו אלהים וגו' כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו. ויל"ד דתיבות מן ההר מיותר, ומה נ"מ אם היה מן ההר או ממקום אחר, ונראה דזהו יצירת העגל... פתחתיה ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית, א"כ מוכח דההר הוגבה למעלה והנה עומד וחלוי ברפיון, וא"כ כיון דקבלת התורה נמשך מ' יום א"כ כל מ' יום היה ההר תולה ברפיון והוגבה למעלה דשמא לא יקבלו את התורה ויחזרו ויכפה עליהם ההר כגיגית, אבל כיון שבאו הלוחות ליד משה רבינו כבר נגמר כל קבלת התורה ולא היו יכולין לחזור בהם, לכך חזר ההר למקומו ככתחלה, וא"כ ביום הארבעים כבר ירד ההר למקומו, אבל כרע"ה לא ירד עד למחר, ולכך זה היה קשה לישראל כי כל זמן שראו שגם ההר למעלה ידעו שלא נגמר עדיין קבלת התורה א"כ לא היה קשה להם מדוע בושש משה לבא, אבל כיון שכבר ירד ההר וחזר למקומו מזה מוכח דכבר נגמר קבלת התורה בשלימות, א"כ קשה מדוע לא ירד משה. וזה שאמר הכ"ד וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר... דל שהוא מתאחר לרדת יותר מן ההר... שזהו כבר ירד למטה למקומו ומשה עדיין לא ירד, לכן היה בעיניהם לתמוי ואמרו כי זה משה האיש וגו' לא ידענו מה היה לו:

(2) כ

נד) וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו קום עשה לנו אלהים וגו' כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו. ויל"ד דתיבות מן ההר מיותר, ומה נ"מ אם היה מן ההר או ממקום אחר, ונראה דזהו יצירת העגל... פתחתיה ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית, א"כ מוכח דההר הוגבה למעלה והנה עומד וחלוי ברפיון, וא"כ כיון דקבלת התורה נמשך מ' יום א"כ כל מ' יום היה ההר תולה ברפיון והוגבה למעלה דשמא לא יקבלו את התורה ויחזרו ויכפה עליהם ההר כגיגית, אבל כיון שבאו הלוחות ליד משה רבינו כבר נגמר כל קבלת התורה ולא היו יכולין לחזור בהם, לכך חזר ההר למקומו ככתחלה, וא"כ ביום הארבעים כבר ירד ההר למקומו, אבל כרע"ה לא ירד עד למחר, ולכך זה היה קשה לישראל כי כל זמן שראו שגם ההר למעלה ידעו שלא נגמר עדיין קבלת התורה א"כ לא היה קשה להם מדוע בושש משה לבא, אבל כיון שכבר ירד ההר וחזר למקומו מזה מוכח דכבר נגמר קבלת התורה בשלימות, א"כ קשה מדוע לא ירד משה. וזה שאמר הכ"ד וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר... דל שהוא מתאחר לרדת יותר מן ההר... שזהו כבר ירד למטה למקומו ומשה עדיין לא ירד, לכן היה בעיניהם לתמוי ואמרו כי זה משה האיש וגו' לא ידענו מה היה לו:

בטעם הדבר מדוע בעגל לא היה מיתתם שיהא אמרו בנמרא יומא ס"ו שם: זיבח וקטר בסיף, גיפף ונישק במיתה, שמח בלבו בהדרוקן. והענין הוא כמו שכתבנו, דמדרגות שונות ה' בעובדי העגל, ולפי המדרגות האלה כן ה' גם עונשם: יש שעבד העגל במעט התרגשות וה' עונשו קטן, ויש שעבד אותו בהתרגשות מרובה ובחשק וה' עונשו יותר גדול, כי העונש בעד העבירה הוא לפי מעשה העבירה ואופן וסדר עשייתה, וכדברינו למעלה. וכאשר שאלה האשה את ר"א: מאחר שמעשה העגל שוין מפני מה אין מיתתן שוה - רצה להשיב לה ג"כ כנ"ל, דסיבת השינוי בהעונש היתה, כיון שמדרגות שונות ה' בעובדי העגל, אבל תחת להשיב לה בפירושו, בחר ר"א להשיב לה בלשון ערומים, ולהראות לה שיש מדרגות שונות בעושי מצוה, יש עושה אותה בכבודות ובחן לעשותה ע"י אחרים אם יש בכח למיפטר נפשי ע"י אחרים, ויש עושה מצוה באהבה ובחשק נמרץ, ולכן משתדל לעשותה בעצמו, אף שאפשר לו לעשותה ע"י אחרים, וממילא תבין שגם בעושי עבירה יש מדרגות שונות, וכיון שכן חמצא פתרון גם לשאלתה, מדוע לא ה' העונש במעשה העגל לכלם שוה, כי העונש ה' מכוון לעומת המדרגות השונות שה' בעושי העגל, וכאמרו. ובהיות שהשאלה נשאלה מאשה רצה ר"א להביא לה דמיון ממה שמצאנו בנשים עצמן מדרגות שונות בעשיית מצוה, ויש נשים שעשו את המצוה בכבידות ובעצלתיים, ויש שעשו אותה בזריזות ובחשק נמרץ. כי כידוע מדרך הנשים ה' אז לעסוק בפלך, וכאמר הכתוב (משלי ל"א): ידי שלחה בכישור וכפי תמכו פלך, וכאשר עסקו ישראל במלאכת המשכן, הנה גם הנשים רצו להשתתף במצוה הזאת בפרי עבודתן ויגיע כפיהן, במלאכת הטו"י שהיתה מלאכה המיוחדת לנשים. אמנם לא כל הנשים ה' שוות בזה, הנחשלות שבהן, שלא ה' כ"כ להוטות אחר המצוה, ברצותן להשתתף במלאכת המשכן בעבודת הנשים, כלומר במעשה הטו"י, צוו למשרתיהן להטות דבר למשכן, ובוה חשבו שיצאו כבר ידי חובתן, אמנם הנשים הצדקניות אשר אהבת המצוה היתה בוצרת בלבן, לא הסתפקו בזה שצוו למשרתיהן להטות דבר למשכן, רק מרוב חביבות המצוה בעצמן טו"י, וזה שמרים הכתוב על נס: וכל אשה חכמת לב בידו' טו"י, כל אשה חכמת לב, אשר ירצה להוקיר ערך המצוה, והמצוה היתה חביבה עלי' ביותר, לא הסתפקה לעשות הטו"י ע"י אחרים כדרך המתרשלים בעשיית המצוה, רק בידו' טו"י, בעצמה התעסקה בטו"י לצורך המשכן, כי מצאה בזה נועם וקורת רוח שיכולה להתעסק בדבר מצוה. וא"כ מדברי הכתוב הזה נראה שיש מדרגות שונות בעושי מצוה, ויש לשפוט מזה שיש ג"כ מדרגות שונות בעשיית עבירה, וממילא נפתרה לפ"ז השאלה ששאלה האשה את ר"א, מדוע נשתנה העונש במעשה העגל, וכדברינו למעלה.

36) (ה) ומעתה מה יקרו דברי חז"ל, שכאשר שאלה האשה את ר"א, מאחר שמעשה העגל שוין מפני מה אין מיתתן שוה, השיב לח ר"א אין חכמה לאשה אלא בפלך, וזו מליצה נאותה כי מהמלאכה שדרכה של אשה לעסוק בה, כלומר מהפלך חובל להתחכם ולמצוא פתרון על השאלה ששאלה, שכן הוא אומר בהפלך: וכל אשה חכמת לב בידו' טו"י, והיינו שהכתוב מספר לנו שכל אשה חכמת לב, אשר חביבות המצוה ייחוח הקופה בלבה ורצתה להשתתף במלאכתה הרגילה, מלאכת הטו"י, בעבודת המשכן עשתה בחשק נמרץ ובהתרגשות יתירה, וע"כ לא הסתפקה לעשות המצוה ע"י אחרים, רק בידו' טו"י ותתה ועשתה המצוה, כדרך העושים מצוה בהתלהבות יתירה, שמוציאים תפנוג וקורת רוח אם בעצמם ביכלתם לעשות המצוה, וכמובן ה' גם נשים שלא ה' מחבבות כ"כ המצוה, והנשים האלה לא טוו בעצמן רק ע"י משרתיהן, ואנו רואים איפוא שיש מדרגות שוות בעשיית מצוה; ומה יש לדעת, כי גם בעשיית עבירה יש מדרגות שונות, וכן ה' גם במעשה העגל. וכיון שכן אין להתפלג, מדוע לא ה' העונש במעשה העגל שוה בכלם, כי העונש ה' מכוון למדרגת החוטאים ולכל מדרגה ה' העונש הראוי לה, וכאשר אמרנו, והענין יקר.

מלך המלכות יישר כף לך ויחייבך לך ויחייבך לך ויחייבך לך

”ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמור” (ל”ד, כ”ו)

מנהג ישראל לאכול מאכלי חלב ביום קבועות, וטעמים רבים נאמרו לכך. אחד מהם כדי להדגיש את הסבדר בינינו וכן המלאכים שאכלו אלל אכרסם נקר וחלב כאלחם. בזכות הסדר זה ניתנה לנו התורה, ולא למלאכים (באר היטב תל”ד ס”ק ח’, ומ”ב ע”ב, י”ג).

19
כ”ג
כ”ד

1 כאשר באו המלאכים לאברהם אבינו, הביא להם (בראשית י”ח, ח’) ”חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה”, קמא קמא, כלומר: קודם הביא את החלב ואח”כ את הבשר. ויש אומרים ששם את הכל על השולחן.

כשעלה משה רבינו למרום באו המלאכים וטענו: מדוע נותן הקב”ה את התורה למושה, ”תנה הודך על השמים”. אמר להם הקב”ה שיסתכלו על פני

6 משה, והנה פני משה נדמו להם כפני אברהם. אמר להם ה’: ”לא זה שאכלתם אצלו בשר בחלב?” כלומר, נהניתם ממנו, ואינכם יכולים להיות כפויי טובה.

הגאון המקובל רבי יעקב מוצפי זצ”ל היה שואל: וכי בשל העובדה שאכלו בשר וחלב אצל אברהם תילקח התורה הקדושה, שהיא חמדה גנוזה השקולה לכל העולם כולו, מן המלאכים?

והיה מספר על כך משל, מעשה בבן מלך שישב לפני אביו, ופתאום נכנס שר הביטחון. אומר המלך לבנו: סליחה, המתן בחוץ עד שאדבר עם השר בענייני ביטחון. אחרי כן נכנסו שרים נוספים, והמלך שוב ביקש מבנו לצאת. חלשה דעתו של הבן מאוד עד שנחלה. קרא המלך לרופא שיבדוק את בנו. אמר הרופא כי הבן חולה מחמת עגמת נפש, והציע ששר אחד ילבש כובע של פורים, שר שני יקח כלי נגינה בידו וירקרו לפני הבן. בכך יבין הבן שכל זה נעשה לכבודו, ולא יקנא בשרים בשעה שהמלך מדבר עמם ביחידות.

הנמשל: כך אמר הקב”ה למלאכים, אתם ירדתם ואכלתם אצל אברהם. אני שלחתי אתכם לעשות כן כדי לגרום נחת רוח לאברהם שחיפש אורחים. אתם שיניתם את מראיכם לכבודו של אברהם, ואם כך הרי שאברהם חשוב יותר מכם. לכן שינה הקב”ה את פני משה כפני אברהם.

21

8